

Стуса, Воробйова, Голобородька і Кордуна. Найскладніше, зрозуміло, з сучасними авторами, об'єктивна оцінка яких «упритул», без жодної часової віддалі, навряд чи можлива. Характерно, однак, що більшість імен сучасних поетів і в американській, і в німецькій антологіях збігаються. Це ті ж Лишега, Забужко, Білоцерківець, Ірванець, Неборак, але це також Чубай, Римарук, Герасим'юк, Малкович, яких вдалося перекласти по-німецьки, але не вдалось — по-англійськи.

Схоже, що саме такими, зарубіжними антологіями на наших очах формується новий «канон та іконостас» української літератури (у термінах М. Павлишина), тимчасом як шкільні підручники й хрестоматії вже шість років долають і ніяк не здолають соцреалістичні стереотипи.

Г. Г.

Towards an Intellectual History of Ukraine. An Anthology of Ukrainian Thought from 1710 to 1995. Ed. by R.Lindheim and G.S.N.Luckyj. Univ. of Toronto Press. — 1996. 420 p.

На старовинних мапах Африки картографи, аби декорувати прикру порожнечу білих плям, писали латиною "Nec sunt leones" — "Тут живуть леви". Те, що попри зрослий протягом останніх п'яти років інтерес, Україна досі лишається для світу білою плямою, переконує бодай останнє видання еталонного Вебстерівського словника — в ньому нашій державі присвячено якихось два десятки рядків /десь утричі менше, аніж італійському острову Сицилія чи африканській республіці С'єрра-Леоне/. І хоча словник мимохідь повідомляє, що Україну залюднюють якісь "ukrainians", міра їхньої відмінності від сусідів-"russians" /чи й від "leones" старих мап/ залишається для пересічного американця та європейця загадкою.

Тому будь-якій з'яві англомовного видання, де чесно й неупереджено, ще й у належному антологічному обсязі, подається вибір української суспільно-політичної думки останніх майже трьохсот років, можна лишень порадіти. Саме таке видання підготували до друку двоє дослідників Торонтського університету: Ральф Ліндгейм та професор Джорж Луцький. Книжка має доволі амбіційну назву: "До інтелектуальної історії України. Антологія української думки від 1710 до 1995 року". Втім, завдання, що його автори окреслили в передмові, не менш амбіційне: подати, як протягом трьох останніх століть зміню-

валосся ставлення українців до проблем власної самоідентифікації, національного характеру, історії й долі.

Вибір як вихідної точки Конституції Пилипа Орлика цілком свідомий — йдеться не лише про видатний документ політичної думки, що не поступається сучасним до нього англійським чи французьким текстам, а й документ — символ краху системи, яку він брався стверджувати. Зникаючи з реальної карти Європи, стара Гетьманщина водночас боронила себе яскравими політичними маніфестами, на кшталт анонімної "Історії Русів", чи "Розмови Великоросії з Малоросією" Семена Дівовича. Широкий вибір найпромовистіших уривків з цих та подібних текстів чи не вперше запропоновано нині англійському читачеві.

Не менш антологічно подане й романтичне ХІХ століття. Добу "весни народів" репрезентують "Листи" Миколи Гоголя, "Книги буття українського народу" Миколи Костомарова, Шевченкова недрукована "седнівська" передмова до "Кобзаря" 1847 року, Кулішів епілог до "Чорної ради". Добу зламу двох століть представлено іменами Михайла Драгоманова, Бориса Грінченка, Івана Франка, Миколи Міхновського. Час Визвольних змагань — Четвертим універсалом Центральної Ради, текстами Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, В'ячеслава Липинського.

Болісні, часто діаметрально протилежні за спрямуванням пошуки українством свого шляху в двадцяті-тридцяті уособлено іменами натхненників "червоної українізації" Миколи Хвильового та Миколи Скрипника, — й "Націоналізмом" їхнього найзатятішого ідейного опонента Дмитра Донцова. До антології цілком слушно включено такі різні за жанром і стилем тексти, як Маніфест ОУН та Тези ЦК КПРС до "Трьохсотріччя возз'єднання України з Росією".

Розвиток політичної думки в підрадянській Україні репрезентують знаменита "Інтернаціоналізм чи русифікація?" Івана Дзюби, перша програма РУХу, Маніфест української інтелігенції /і водночас — стаття Миколи Рябчука, де вказується на декларативність і обмеженість останнього документа/. У нагоді читачеві стає і докладний вступний розділ, що дозволяє вказати місце кожного з наведених текстів у єдиній і складній картині розвитку української суспільно-політичної думки.

Звісно ж, рецензоване видання не позбавлене недоліків. Уже сама дещо неоковирна назва є даниною надмірної пошани професорові Маркові Раєффу з його "Російською інтелектуальною історією". Та й не скрізь можна погодитися з вибором текстів до антології чи з коментарями до них. Одна з найприкріших помилок — передрук на тридцяти сторінках проекту Конституції України 1993 року, який радше був не етапом розвитку консти-

туційної думки, а наслідком суто ситуативного компромісу, коли Президент Леонід Кравчук "здав" декілька важливих положень голові парламенту Іванові Плющеві. Проект 1993 року виявився бічною гілкою в дереві нашого конституційного процесу, а тим часом у читачів може скластися хибне уявлення, начебто він майже тотожний текстові Конституції, ухваленому 28 червня 1996 року.

Але в цілому антологія, укладена Ральфом Ліндгеймом та Джорджем Луцьким, безумовно, придасться широким колам університетських дослідників США та Канади, — а відтак для багатьох із них Україна перестане бути білою плямою з трагікомічним написом "hic sunt..."

Максим Стріха,

Ярослав Грицак, Нарис історії України: Формування модерної української нації. К.: Генеза, 1996. 360 с.

Під багатьма оглядами, праця Ярослава Грицака відображає ті суттєві зміни, які відбулися в українській історичній науці в останні роки і, водночас, представляє нову і важливу стадію в еволюції української історіографії. Це перша серйозна спроба, від 1920-х років, історика з України представити оригінальну синтезу української історії 19-20 ст. Як відзначає сам автор в передмові, посібник не має на меті переповісти головні події і явища або ж просто переказати й узагальнити сучасну наукову літературу, хоча само по собі це теж було б дуже корисним. "Нарис історії України" був радше задуманий як узагальнююча інтерпретація цілої сукупності історичних процесів (соціальних, економічних, політичних, культурних, інтелектуальних), які відбувалися на тлі й у зв'язку з історією Східно-Європейського світу і які в кінцевому рахунку привели до формування сучасної української нації.

Книжка переслідує три великі завдання: познайомити читача з найновішими інтерпретаціями історії, подати порівняльний аналіз процесу українського націєтворення і, в кінцевому результаті, переконати читача у принциповій «нормальності» української історії — тобто показати, що в ширшому контексті процес формування української нації не був ні фатально запізнілим, ні аномальним.

Автор поставив перед собою дуже амбітну і важко досяжну мету — опрацювати не лише найновіші праці з української історії, що появилися в Україні й на Заході, але також теоретичні праці про націоналізм і національні рухи. Треба визнати, що він успішно впорався з цим завданням. Якісний відбір і різноманітня літе-